

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

Obnova premonstrátského řádu v Želivi po roce 1989

Bakalářská práce

Autor: Roman Konečný
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Náboženská výchova
Vedoucí práce: Mgr. Petr Macek
Oponent práce: ThLic. David Bouma, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Roman Konečný

Studium: P15K0028

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Náboženská výchova

Název bakalářské práce: **Obnova premonstrátského řádu v Želivi po roce 1989**

Název bakalářské práce AJ: Restoring Premonstrant order in Želiv after 1989

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem práce je popsat obnovení řádu premonstrátů v Želivi po roce 1989. Samotná obnova kláštera začala po roce 1993, kdy se s Opatem B.V. Tajovským do kláštera vrátila komunita kněží řádu. Začali s obnovou zchátralých budov a aktivně se zapojují do pastorace. Navazují na činnost řádu, která byla násilně přerušena komunistickou perzekucí a přinášením Boží slovo, kněžskou a pastorační službu do farností, kde působí. To vše v souladu se spiritualitou řádu sv. Norberta. Práce se bude zabývat popsáním historie obnovy kláštera po roce 1993 a jeho vývojem do současnosti a reflexí pastoračního působení premonstrátů. Vedle studia literatury bude práce založena na studiu archivních pramenů a dalších dokumentů.

CHAROUZ, Jindřich Zdík Zdeněk. Oživené dědictví - Premonstrátský Želiv včera a dnes. Želiv, 1995.
TAJOVSKÝ, Bohumil Vít a Karel KOUBEK. Želivské elegie. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 1999.
PETRÁČEK, Tomáš. Církev, tradice, reforma: odkaz Druhého vatikánského koncilu. V Praze: Vyšehrad, 2016. Teologie (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-643-7.
VLČEK, Vojtěch: Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964. Matice cyrilometodějská, Olomouc 2004. Církevní procesy padesátých let. (Kolektiv autorů, vědecká redakce Jan Stříbrný). Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002.
JIRÁSKO, Luděk. Církevní řády a kongregace v zemích českých. Praha: Fénix, 1991.
VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. Encyklopedie českých klášterů. Praha: Libri, 1997. ISBN 80-85983-17-6.
TAJOVSKÝ, Bohumil Vít, Aleš PALÁN a Jan PAULAS. Člověk musí hořeti: rozhovor Aleše Palána a Jana Paulase s opatem želivského kláštera. Praha: Torst, 2001. ISBN 80-7215-126-6.
PIKL, N.V. Katalog členů premonstrátského kláštera v Želivě, Želiv, 1977. Nepublikovaný tisk.
WEIS, Martin. Svědectví dokumentů: (katolická církev v materiálech jihočeských archivů let 1949-1976). České Budějovice: Jih, 2009. Středoevropské dějiny. ISBN 978-80-86266-33-6.

Garantující pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petr Macek, Ph.D.

Oponent: ThLic. David Bouma, Th.D.

Datum zadání závěrečné práce: 8.2.2017

Chtěl bych poděkovat vedoucímu této práce panu Mgr. Petru Mackovi za vstřícnost, ochotu, práci a čas, které mi věnoval při vypracování této práce. Velmi si vážím všech cenných rad a postřehů, které jsem od něj dostal jako podnět pro napsání této práce.

Děkuji pánům Charouzovi, Adamcovi, Medovi a také paní Čechové, že souhlasili s osobními rozhovory a s tím, že rozhovory budou nahrávány a přepsány do této práce. Velmi si toho vážím, protože mi poskytli mnohé cenné informace, které nejsou nikde doposud zpracované.

Také bych rád na tomto místě vzpomněl na dnes již zemřelého P. Juraje Ireneje Hlavačku, OPraem, který mi přiblížil premonstrátskou spiritualitu především tím, jak ji sám žil. Jsem vděčný za to, že jsem jej mohl poznat.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením Mgr. Macka samostatně a uvedl všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 01.06.2018

Roman Konečný

Anotace:

KONEČNÝ, Roman. *Obnova premonstrátského řádu v Želivi po roce 1989/Bakalářská práce*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2018 40 s. Bakalářská práce.

Cílem práce je popsat obnovení společenství řádu premonstrátů v Želivi po roce 1989. Samotná obnova kláštera začala po roce 1993, kdy se s opatem B.V. Tajovským do kláštera vrátila komunita kněží řádu. Začali s obnovou zchátralých budov a aktivně se zapojili do pastorace. Navazují na činnost řádu, která byla násilně přerušena komunistickou perzekucí a nyní přinášejí Boží slovo, kněžskou a pastorační službu do farností, kde působí. To vše v souladu se spiritualitou řádu sv. Norberta. Práce se bude zabývat popsáním historie obnovy kláštera po roce 1989 a jeho vývojem do současnosti a reflexí pastoračního působení premonstrátů. Vedle studia literatury bude práce založena na studiu archivních pramenů a dalších dokumentů.

Klíčová slova:

Obnova řádu po roce 1989, komunistická perzekuce, premonstráti, Želiv, B. V. Tajovský, pastorace

Annotation:

KONEČNÝ, Roman. *Restoring Premonstrant order in Želiv after 1989.*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2018. 40 pages. Bachelor Degree

Thesis.

The aim of the thesis is to describe the restoration of the Premonstratensian communion in Želiv after 1989. The monastery itself was restored after 1993, when the abbot B.V. Tajovsky and the community of priests of the order returned to the monastery. They started with the restoration of dilapidated buildings and actively engaged in pastoralism. They follow up on the work of the order, which had been violently interrupted by communist persecutions and which now brings the word of God and priestly and pastoral service to the parishes where they operate. All this in accordance with the spirituality of the order of St. Norbert. The thesis deals with the history of the reconstruction of the monastery after 1989 and its development to the present days, along with the reflection of the pastoral influence of Premonstrates. Besides studying the literature, the work is based on the study of archival sources and other documents.

Key words:

Monastery Želiv, Communist persecution, the Order restoration, Premonstratensians, Želiv, B. V. Tajovský, pastoral work

OBSAH

Úvod	1
1. Stručný popis historického pozadí vzniku řádu	3
1.1 K postavě Norberta z Xanten	3
1.2 Příchod premonstrátů do Čech	5
2. Historie želivského kláštera	7
2.1 Počátky kláštera	7
2.2 Katolická církev v komunistickém Československu	8
2.2.1 Akce Machalka a spol.	10
2.2.2 Akce K, Akce Ř, Akce P	10
2.3 Želivský klášter v období komunismu	12
2.4 Bohumil Vít Tajovský	13
3. Obnova řádu a kláštera	15
3.1 Návrat pana opata Víta z vězení	15
3.2 Návrat premonstrátů do kláštera v Želivi	15
3.3 Odstěhování léčebny ze Želivi a obnova kláštera	17
3.4 Opravy kláštera po odchodu léčebny	18
3.5 Klášterní ubytování	19
3.6 Klášterní restaurace	20
3.8 Klášterní pivovar	20
3.8 Kostel Narození Panny Marie	20
3.9 Kostel svatého Petra a Pavla	22
3.10 Konvent kláštera	23
3.11 Rajský dvůr	24
3.12 Zahrada konventu a opatská zahrada	24
4. Pastorační činnost řádu po roce 1989	26
4.1 Struktura premonstrátského řádu	26

4.2	Poslání premonstrátského řádu	26
4.3	Začátky pastorage v Želivi a okolí	27
4.4	Současnost	27
4.5	Třetí řád.....	28
5.	Závěr.....	29
	Seznam použité literatury:	30
	Seznam použitých zkratek	31
	Narativní zdroje:	31
	Internetové zdroje:	32

Úvod

V úvodu této bakalářské práce bych chtěl pojednat o historii premonstrátského řádu, jeho zakladateli sv. Norbertovi a o založených kláštorech na území České republiky. V návaznosti na tento malý historický vhléd bych se dál chtěl věnovat klášteru Želiv od jeho vzniku přes mnohé historické milníky až do dnešních dnů. Posledním významným novodobě historickým počinem byla obnova kláštera a činnost kanovníků po roce 1989, kdy opat Bohumil Vít Tajovský po návratu do kláštera zahájil s několika řádovými spolubratry pastorační misii a rekonstrukci budov kláštera a kostela.

Mým původním záměrem bylo víc a podrobněji popsat dění uvnitř i vně kláštera za celé období od roku 1989. Při hledání zdrojů a informací pro tuto práci, jsem narazil na „hluché místo“, které lze datovat od smrti pana opata Tajovského do dnešních dnů a které se mi dařilo jen s velkými obtížemi alespoň částečně vyplnit. Odmítali o něm hovořit i další členové řádu, které jsem oslovil, včetně současného opata Jaroslava Jáchyma Šimka. Potom jsem při hledání objevil dokument České televize z cyklu Ta naše povaha Česká, který se jmenuje Údolí štěstí aneb Želivské memento.¹ Protože bývám k podobným informacím skeptický, využil jsem možnosti si tyto informace veřejně ověřit. K mému velkému překvapení se jedná o informace pravdivé, bohužel ale také často tendenčně zneužitě. K tomuto stavu se vyjádřili i další členové želivské komunity, kterým nebylo jedno, že současní představitelé kláštera jsou bývalí spolupracovníci StB², evidovaní na stupni Agent. „AGENT (A) je agent, který se osvědčil do takové míry, že není již téměř pochybnosti o tom, že splní jakýkoliv příkaz StB služby s naprostou ukázněností a jedná nejen spolehlivě, nýbrž i z vnitřního přesvědčení.“³ Je až neuvěřitelný paradox, že po oněch strašných letech komunistického útlaku a příkoří, kterého se na panu opatu Tajovském a dalších vězněných v internačním táboře v Želivi dopustil komunistický režim, poslední dva opati tohoto kláštera byli aktivními a vědomými spolupracovníky StB⁴. Z tohoto důvodu si na tomto místě dovoluji citovat církevního historika doc. PhDr. Tomáše Petráčka, Ph.D., Th.D.: „*Historie musí být vykládána tak, jak se stala*“. Jak jinak bychom se z ní mohli poučit.

---

¹ Dokument lze shlédnout na adrese: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1100627928-ta-nase-povaha-ceska/408235100011011-udoli-stesti-aneb-zelivske-memento/>

² Srov.: Protestní dopis zasláný představitelům církve a řádu premonstrátů v Želivi, dostupný na: https://pelhrimovsky.denik.cz/zpravy_region/pe_dopis20080112.html

³ Srov.: Citace z webu: http://www.totalita.cz/stb/stb_sl_agent.php

⁴ Bronislav Ignác Kramár je evidován pod krycím jménem Svätý, Jaroslav Jáchym Šimek je evidován pod krycím jménem Mikeš.

Tyto informace zde nepublikuji proto, abych dehonestoval výše uvedené osoby, ale proto, že jde o zdroje veřejně dostupné. Pokud se k těmto informacím nevyjádří ti, kterých se týkají, je krajně nevhodné pouštět se do jakýchkoliv spekulací o důvodech jejich spolupráce a dopouštět se neuvážených soudů. Je však důležité také uvést, že je zde i jiná skupina kněží, kteří spolupráci přiznali, uvedli důvody a omluvili se. Není žádným tajemstvím, že StB používala k získávání agentů různé metody, mimo jiné vyhrožovala i fyzickou likvidací osobám a rodinným příslušníkům. Politování hodné a morálně neospravedlnitelné ale je, že na spolupráci s StB parazitovali někteří jedinci jenom proto, aby získali různé výhody a posty v církevní hierarchii.

1. Stručný popis historického pozadí vzniku řádu

V první polovině dvanáctého století prochází západní církve konfliktem se světskou mocí, ve kterém jde o spor o investituru. V tomto sporu šlo o to, kdo bude jmenovat a případně odvolávat biskupy a další církevní hodnostáře. V roce 1122 byl konflikt, trvající půl století, ukončen uzavřením Wormského konkordátu papežem Kalixtem II a Jindřichem V.⁵ V této době se také představitelé reformních hnutí snaží bojovat proti tehdy rozšířeným praktikám, a těmi byl nepotismus (dosazováním příbuzných do církevních úřadů) a simonie (obchod s církevními úřady a hodnostmi).⁶

1.1 K postavě Norberta z Xanten

Norbert se narodil v knížecí rodině pánů z Gennepu mezi lety 1080-1085. Jeho rodiče byli spřízněni s tehdejší císařskou rodou a žili v Xanten. V letech 1108 až 1109 je Norbert kaplanem na kolínském arcibiskupském dvoře, kdy v jeho čele stál arcibiskup Friedrich ze Schwarzenburgu⁷. V roce 1110 doprovází císaře Jindřicha V., který se vydává do Říma, aby přijal císařskou korunu. Papež Paschal II. císaře vyzval, aby se vzdal práva investitury. Jindřich odmítl a papeže uvěznil. Tím jej chtěl zlomit, aby uznal jeho právo na investituru. Papež pod nátlakem korunuje Jindřicha V. v dubnu 1111 císařem a ponechá mu právo investitury. Následujícího roku však papež na Lateránském koncilu uznává tento krok jako protiprávní. Norbertův postoj ke Kristovu náměstku je počátkem nejen jeho vlastního obrácení, ale také pohnutkou k příklonu ke gregoriánské reformě, která hájí práva církve proti světské mocí. Když je císař Jindřich V. roku 1115 uvržen do klatby, Norbert opouští císařský dvůr a vrací se do Xanten.⁸

Norbert odchází do samoty benediktinského kláštera sv. Michala v Siegburgu, kde se pod vedením opata Konona připravuje k přijetí kněžského svěcení, které přijme z rukou kolínského arcibiskupa v roce 1115⁹ a roku 1116 na Hromnice slaví svou primici v dómě sv. Viktora, při níž veřejně kritizuje duchovní stav členů kapituly a je za tento skutek

---

⁵ Srov.: Databáze pramenů: Univerzita Palackého [online]. [cit. 2018-03-21]. Dostupné z: http://prameny.historie.upol.cz/artkey/dbt_00H_0000_57_Wormsky_konkordat.php.

⁶ FRANZEN, August, Roland FRÖHLICH a Bedřich SMĚKAL. Malé dějiny církve. 3., dopl. a rozš. vyd. Přeložil Marta RYNEŠOVÁ. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Studium (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7195-082-3. s. 92

⁷ Srov.: CHAROUZ, Jindřich Zdeněk. Oživené dědictví - Premonstrátský Želiv včera a dnes. Želiv: Opatství Želiv, 1995. s.5

⁸ Srov.: ZEMANOVÁ, Hana. Počátky premonstrátů v Čechách. Praha, 2013. Magisterská. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Petr Kubín, PhD. s. 23–25

⁹ Srov.: CHAROUZ, Jindřich Zdeněk. Oživené dědictví - Premonstrátský Želiv včera a dnes. Želiv: Opatství Želiv, 1995. s.5

pohaněn.

V období let 1116 až 1118 odchází Norbert do ústraní. V těchto letech proti dobovým zvyklostem denně slouží mši svatou. Svůj styl života putujícího kazatele musí obhajovat před koncilem ve Fritzlar, kde je mu vytýkáno kázání bez pověření. Jeho obhajoba je uznána legátem Kononem a po všech těchto událostech se rozhodl úplně opustit svět. Zbavil se svých závazků v Xanten, rozdal majetek a začal žít jako poutník.¹⁰

Při setkání s papežem Gelásiem II. získává Norbert pověření apoštolského kazatele. Přidávají se k němu první druhové, mezi které patří i pozdější první opat v Prémontré Hugo de Fosses. Nový papež Kalixt II. svolal koncil do Remeše, kam putuje Norbert na podzim 1119, aby požádal o apoštolské pověření. Na cestě se setkal s biskupem Bartolomějem de Joux, stoupencem gregoriánské reformy.

Roku 1120 má Norbert vidění. To bylo pro Norberta znamením a nasměrováním jeho dalšího životního úsilí. Takto byl dán podnět k založení zpočátku komunity apoštolského života a později řádu, který nese název podle místa svého vzniku¹¹. Na Hod Boží vánoční roku 1121 skládali první Norbertovi žáci spolu se svým mistrem sliby. Řád se slibně rozvíjí. Staví se kostel, pro který Norbert v Kolíně získává ostatky svatých, a postupně i klášter.¹²

Norbertovy kvality nezůstaly utajeny - několikrát se o něm přes jeho odpor uvažovalo jako o biskupovi. Na doporučení císaře Lotara, papežský legát kardinál Gerhard potvrdil volbu a vyzval Norberta k přijetí tohoto úřadu. Jako třináctý arcibiskup nastupuje Norbert 17. července 1126 do nového úřadu. Čekala jej nelehká práce, reforma kléru, klášterů, urovnání majetkových poměrů a práce na povznesení křesťanského života věřících.¹³ V tomto úsilí musel i opustit město, vyhlásil církevní klatbu, aby získal zpět postavení církve, které jí náleželo. Mimo práci v diecézi zasahuje Norbert také v záležitosti papežského schizmatu mezi Inocencem II. a vzdoropapežem Anaklétem II. Rozhodující slovo měl německý král, a ten se na radu Norbertovu přiklonil k pravému papeži Inocenci II., který jej v Římě korunoval. Po návratu do Magdeburku slaví Velikonoce 1134 již s podlomeným zdravím a umírá 6. června toho roku. Norbertovo tělo

---

¹⁰ Srov.: ZEMANOVÁ, Hana. Počátky premonstrátů v Čechách. Praha, 2013. Magisterská. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Petr Kubín, PhD. s. 23–25

¹¹ Srov.: KADLEC, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-004-4., s. 128

¹² Srov.: CHAROUZ, Jindřich Zdeněk. Oživené dědictví - Premonstrátský Želiv včera a dnes. Želiv: Opatství Želiv, 1995. s.6

¹³ Srov.: KADLEC, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-004-4., s. 129

bylo uloženo v klášterním kostele Panny Marie v Magdeburku.

Od roku 1200 se dochovaly zprávy o žádostech bratří ohledně kanonizace Norberta. Skutečností však zůstává, že se neukazují žádné projevy jeho kultu, ještě ani v magdeburském misálu z r. 1503, ani v breviáři z r. 1504, dokonce ani v misálu z Prémontré vydaném r. 1578. Generální kapitula roku 1521 podnikla další kroky. Až na žádost generálního opata Jeana Despruetse vydal Řehoř XIII. v červenci roku 1582 bullu *Immensae divinae sapientiae*, která schválila liturgický kult sv. Norberta.

V polovině patnáctého století upadl život magdeburského kláštera, a i když se jej podařilo částečně obnovit, stává se záhy celý kraj protestantským. Několik opatů té doby se snažilo získat ostatky zakladatele pro svůj klášter, i proto, že byly známy případy zneuctění ostatků svatých. Za podpory císaře Ferdinanda II. se to podařilo strahovskému opatovi Kašparu Questenberkovi, který je po vleklém vyjednávání vyzvedl dne 3. prosince 1626 a převezl do Prahy na Strahov 2. května 1627. Dne 27.4.1627 vyhlásil dekretem Quo Sanctis Bohemiae pražský arcibiskup kardinál Harrach svatého Norberta českým zemským patronem.

1.2 Příchod premonstrátů do Čech

Do Čech přicházejí premonstráti na počátku panování Vladislava II, který byl nakloněn církvi. Velkého spojence Vladislav II získává v Jindřichu Zdíkově, biskupovi olomouckém. Biskup Jindřich Zdík byl velký propagátorem církevních reforem v Čechách ve dvanáctém století a byl to také on, kdo byl hlavním prostředníkem při zakládání premonstrátských klášterů. Bylo to období odklonu od řádu benediktýnů k nově vznikajícím řádům cisterciáků a premonstrátů.¹⁴

První premonstrátský klášter v Čechách byl založen roku 1143 na Strahově. Brzy je ze Strahova založena Litomyšl (1145) a z ní Hradisko (1150). V roce 1190 vzniká klášter Louka u Znojma, roku 1193 Teplá a později 1209 Zábřovice. Ze Zábřovic byl založen ženský klášter v Nové Říši (1211), který se v roce 1733 stal – již jako kanonie mužská – opatstvím. Ze Steinfeldu vzniká také další založení v Čechách a to Želiv (1149)¹⁵, odkud je v roce 1187 založeno Milevsko. Z ženských klášterů to byly kromě Nové Říše Doksany (krátce po Strahovu, asi 1143-1144), Louňovice (kolem 1150), Kounice (1181) a Chotěšov (v prvním desetiletí 13. století). Ve 13. století byl řád rozdělen

---

¹⁴ Srov.: KADLEC, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-004-4., s. 124-127

¹⁵ Tamtéž, s. 128-129

na cirkárie (spojení klášterů na základě regionálních nebo jazykových hledisek). Generální opat vykonává právní moc nade všemi cirkáriemi. Rozdělení na cirkárie se uplatňuje do současnosti, stejně jako základní prvky struktury řádu.¹⁶

Strahovský klášter je dosud hlavním centrem premonstrátů v Čechách. Pod jeho pravomoc spadá klášter Milevsko, dále jsou v České republice premonstrátské kláštery Teplá, Nová Říše a Želiv.

---

¹⁶ Srov.: VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. Encyklopedie českých klášterů. Praha: Libri, 1997. ISBN 80-85983-17-6. s. 151-152

2. Historie želivského kláštera

2.1 Počátky kláštera

Želivský klášter byl založen v roce 1139 pražským biskupem Otou a českým knížetem Soběslavem a manželkou Adlétou. Původně byl klášter vystavěn pro benediktýny z opatství na Sázavě. Pod vlivem moderních proudů byli nuceni benediktýni po deseti letech klášter opustit a uvolnit místo pro nově příchozí řeholníky z německého Steinfeldu.¹⁷ Premonstráti pod vedení opata Gotšalka přišli uprostřed zimy a našli klášter úplně prázdný, jen holé zdi a strádali hladem a zimou. Klášter je podle tehdejšího zvyku přejmenován a dostává biblické jméno Siloe.¹⁸ Pod vedením opata Gotšalka dosahuje klášter nebyvalého rozmachu. Jeho přičiněním vznikly ženské premonstrátské kláštery v Louňovicích, rakouském Perneggu a v Dolních Kounicích na Moravě, dále pak mužský klášter v rakouském Gerassu.¹⁹

V roce 1375 klášter vyhořel a v době husitských válek (1420 a 1424) byl opět vypleněn²⁰. Po husitských válkách klášter i majetky obsadili místní šlechtici a od roku 1467 se celý majetek dostává do rukou Buriana Trčky z Lípy. Trčkové provedli několik svatebních úprav, kdy část kláštera přestavěli na tzv. Trčkův hrad. Až později se podařilo strahovskému opatovi Kašparu z Questenberka majetek vykoupit zpět, a tak se mohli roku 1623 premonstráti do Želiva opět vrátit. V letech 1645-6 byl klášter poškozen Švédy, v roce 1680 začala jeho velká rekonstrukce. V roce 1717 klášter znovu vyhořel a v letech 1713-1720 byl klášter přestavěn podle plánů J. B. Santiniho. V roce 1907 dojde k dalšímu požáru, který se nekontrolovatelně šířil a klášter byl opět během sedmi let opraven.²¹

Během první světové války byl klášter využíván jako vojenská nemocnice. Byli zde ubytováni italští a ruští zajatci a také vystěhovalci z oblasti Haliče. V roce 1921 zemřel opat Roubíček a na jeho místo nastupuje Bedřich Václav Vavroušek. K jeho zásluhám mimo jiné patří například zřízení chudobince, který předal želivské obci a také přestavba pivovaru na orlovnu s divadelním sálem. V období Protektorátu byla část

---

¹⁷ Srov.: KADLEC, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-004-4., s. 129

¹⁸ Srov.: TAJOVSKÝ, Bohumil Vít. Člověk musí hořeti. 2., opr. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. Rozhovory (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-362-3., str. 105

¹⁹ Srov.: ZEMANOVÁ, Hana. Počátky premonstrátů v Čechách. Praha, 2013. Magisterská. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Petr Kubín, PhD. str. 65–72

²⁰ Srov.: TAJOVSKÝ, Bohumil Vít. Člověk musí hořeti. 2., opr. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. Rozhovory (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-362-3., str. 107

²¹ Srov.: CHAROUZ, Jindřich Zdeněk. Oživené dědictví - Premonstrátský Želiv včera a dnes. Želiv: Opatství Želiv, 1995. str. 15

kláštera zabrána pro potřeby německých středních škol, které byly evakuovány z ohrožených oblastí a později také pro Luftwaffe a v roce 1945 také pro sovětskou armádu. Sedm želivských premonstrátů bylo uvězněno a z toho čtyři skončili v koncentračním táboře. Dva z nich byli zatčeni ještě v únoru 1945 a odvezeni do Malé pevnosti Terezín, kde oba nakonec umírají a jsou pohřbeni v hromadném hrobě v Terezíně.

2.2 Katolická církev v komunistickém Československu

Vývoj společnosti po II. světové válce znamená výrazný historický přelom v našich dějinách. V Evropě se změnilы mocenské vztahy, a to se stalo určující pro další politický vývoj zemí střední Evropy. Dochází k vyhrocení politických doktrín a tím i k rozdělení na dva protichůdné bloky. V letech 1945-1948 docházelo v Československu k stále větší inklinaci k Sovětskému svazu, politická situace se výrazně otočila doleva. Po válce byl vytvořen blok zvaný Národní fronta, který vytvářel státní politiku. Období mezi lety 1945–1948 se nazývá omezenou demokracií, protože proti Národní frontě neexistovala žádná opozice. Docházelo k výrazným změnám ve prospěch nastoleného režimu – odsunu německého obyvatelstva, k znárodnění, k pozemkové a měnové reformě atd. To mělo vliv na utváření skladby celé společnosti. Mizely skupiny nejbohatších a nejhudších obyvatel a režim nastoloval unifikaci myšlení. Únor 1948 prakticky již jen potvrdil zrněny, které ve společnosti v tomto období probíhaly.²² Po převratu dochází k budování totalitního státu se všemi jeho důsledky. Veškerý život a dění je podřízeno komunistické straně, dochází k sovětizaci všech složek státu. Komunistická strana si s pomocí silových složek upevnila své postavení. Dělo se tak různými nezákonnostmi, zatýkáním a odsuzováním k dlouhodobým trestům odnětí svobody a bohužel také k trestům smrti. Totalita je systém destrukce a tvrdého útlaku. Trvalým tlakem donutí lidi se přizpůsobit, aby v nich vyvolali pocit, že podmínky, ve kterých žijí jsou v podstatě normální.²³

Komunistický režim se mimo jiné zaměřil na církve, které se zákonitě vymezily proti praktikám vládnoucího režimu. Původně se snažil získat v církvi spojence, což se jim nepodařilo. A tak se z možného spojence stal třídní nepřítel. Představitel katolické církve, pražský arcibiskup Josef Jaroslav kardinál Beran odmítl podřídit církev

---

²² Srov.: BALÍK, Stanislav a Jiří HANUŠ. Katolická církev v Československu 1945-1989. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. ISBN 978-80-7325-311-0., s. 16–34

²³ Srov.: POLITIČTÍ VĚZNI A JEJICH POSTAVENÍ V RÁMCI ČESKÉHO VĚZEŇSKÉHO SYSTÉMU 1969–1989 [online]. [cit. 2018-06-15]., In.: <https://www.abscr.cz>, s. 137- 159

komunistickému režimu a byl za to stejně jako další biskupové mnoho roků internován na různých místech Československa. Státní moc vyvíjela ve spolupráci se StB na pozdějšího kardinála Berana nátlak a snažila se jej všemožně kompromitovat. V knize „*Uzavírám vás do svého srdce – Životopis Josefa kardinála Berana*“ lze jen žasnout nad praktikami StB.²⁴

Když státní moc nedokázala ukočírovat „Katolickou akci“ vydanou tzv. církevní šestkou podle svých představ, nastane období tvrdé perzekuce. Na schůzi církevních pracovníků akčních výborů Národní fronty je vznesen požadavek na zrušení klášterů.²⁵ Naplánováním akcí proti církvi byl pověřen SÚC - Státní úřad pro věci církevní. V tajnosti vznikají plány Akce K, Akce P, Akce Ř, a další.

Do Číhoště na Vysočině je v té době přeložen kněz Josef Toufar, kterého se na základě požadavků Akčního výboru Národní fronty v Ledči nad Sázavou snaží zbavit místní komunisté za Toufarovy úspěšné aktivity v Československé straně lidové, za založení Sdružení katolické mládeže a úspěšnou činnost spolku a za kritiku komunistů²⁶. Hradecký biskup nakonec žádosti vyhověl. V Číhošti se farář Toufar stává opět oblíbený. Dne 11. prosince 1949 se podle svědků během mše v číhošťském kostele pohnul kříž na oltáři několikrát ze strany na stranu a zůstal vychýlen vpřed a pootočen ke kazatelně. Svědci potvrdili, že se pohyb opakoval na Boží hod vánoční (25. prosince téhož roku). Sám Toufar žádný pohyb nikdy neviděl. Po události číhošťského zázraku navštívil opat Tajovský v lednu 1950 faráře Josefa Toufara, aby věc prověřil a informoval biskupa.²⁷ Zpráva o zázraku upoutala pozornost StB. Toufar byl 28. ledna 1950 zatčen a odvezen do věznice ve Valdicích, kde byl krutě mučen, aby podepsal přiznání, že sexuálně zneužíval malé děti a že zkonstruoval mechanismus na pohyb kříže. Komunisté velmi rychle připravili propagandistický film „*Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*“, který měl pošpinit katolickou církev a zastrážit věřící. Byl připravován soudní proces s farářem Toufarem, ale ten na následky zranění dne 25. února 1950 v Praze umírá.²⁸

---

²⁴ Srov.: VODIČKOVÁ, Stanislava. *Uzavírám vás do svého srdce: životopis Josefa kardinála Berana*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2009. ISBN isbn978-80-87211-16-8. s. 239–245.

²⁵ Srov.: BALÍK, Stanislav a Jiří HANUŠ. *Katolická církev v Československu 1945-1989*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. ISBN 978-80-7325-311-0. s. 23–26

²⁶ Srov.: DOLEŽAL, Miloš. *Jako bychom dnes zemřít měli: drama života, kněžství a mučednické smrti číhošťského faráře P. Josefa Toufara*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, c2012. ISBN 9788074150661. s. 102

²⁷ Srov.: DOLEŽAL, Miloš. *Jako bychom dnes zemřít měli: drama života, kněžství a mučednické smrti číhošťského faráře P. Josefa Toufara*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, c2012. ISBN 9788074150661. s. 167

²⁸ Srov.: BALÍK, Stanislav a Jiří HANUŠ. *Katolická církev v Československu 1945-1989*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. ISBN 978-80-7325-311-0., s. 35-36

2.2.1 Akce Machalka a spol.

Když se komunistům nepodařilo uskutečnit ukázkový proces s číhošťským farářem Josefem Toufarem, který zemřel 25. února 1950 na následky brutálního vyšetřování, stanovilo komunistické vedení nový směr represivní politiky vůči římskokatolické církvi. Monstrprocesy – specifický druh procesů, které jsou záměrně konstruovány tak, aby v co největší míře šokovaly a zastrašily. Proces proti představitelům řádů, který dostal název „Machalka a spol.“, bezprostředně souvisel s tzv. číhošťským zázrakem a s připravovanou Akcí K.²⁹ Na pokyn Církevní komise ÚV KSČ byli zatčeni vybraní představitelé mužských řádů a začala příprava na jejich procesu. V souvislosti s „číhošťským zázrakem“ byli zatčeni opati Bohumil Vít Tajovský a Augustin Machalka. V březnu 1950 pak byli zatčeni další představitelů řádů – Ivan Mastiliak (redemptorista), František Šilhan (provinciál jezuitů), Silvestr Braitto (dominikán), Adolf Kajpr (jezuita), František Mikulášek (jezuita), Jan Blesík (redemptorista), Jan Evangelista Urban (františkán), Stanislav Barták (premonstrát), podle výběru předsedy SÚC a ministra spravedlnosti Čepičky. Celý proces byl předem naplánován a stal se předeherou pro následné procesy „Zela a spol.“ a „Vojtaššák a spol. Samotná příprava a termín procesu rovněž úzce souvisely s chystanou Akcí K, pouhý týden po vynesení rozsudků.³⁰

2.2.2 Akce K, Akce Ř, Akce P

Akce K je jednou z mnoha represivních akcí, kterou komunistický režim proti katolické církvi vyvíjel. Na předsednictvu ÚV KSČ 22. srpna 1949 byl schválen návrh „církevní šestky“³¹ na soustředění řeholníků. ÚV KSČ zmocnil SÚC k dalším postupům proti církvi, který shromažďuje informace o jednotlivých kláštorech. Následně 20. ledna 1950 přijalo předsednictvo ÚV KSČ konkrétní plán likvidace mužských klášterů, která měla proběhnout ve dvou etapách. V Čechách v noci z 13. na 14. dubna 1950 přepadnou SNB, StB a oddíly Lidových milicí 75 klášterů. Druhá etapa akce proběhla ve dnech 27.–28. dubna 1950. Bylo obsazeno dalších 69 klášterů. Na Slovensku se první etapa akce dotkla 62 klášterů. Druhá etapa na Slovensku proběhla o

---

²⁹ Srov.: CVRČEK, Jiří. Augustin Machalka. Č. Bud., 2014. bakalářská práce (Bc.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Pedagogická fakulta. s. 52-69

³⁰ Srov.: Ústav pro studium totalitních režimů [online]. [cit. 2018-05-17]., Dostupné také z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/skupina-vyzkumu/machalka-a-spol/>

³¹ Církevní komise, jejíž členové byli: Alexej Čepička, Vladimír Clementis, Zdeněk Fierlinger, Jiří Hendrych, Václav Kopecký, Viliam Široký

týden později než v Čechách – o půlnoci ze 3. na 4. května 1950. Týkala zbylých třinácti řeholních domů. V obou etapách bylo v celém Československu zlikvidováno 219 řeholních domů a internováno 2376 řeholníků.³²

Akce Ř. Po „úspěšné“ realizaci Akce K podal SÚC 14. července 1950 předsednictvu ÚV KSČ návrh na postupné soustředování řeholnic. Na urychlené řešení naléhal ministr národní obrany Alexej Čepička, který hodlal řeholní budovy využít pro potřeby armády. Ve dvou vlnách bylo od července do září 1950 přes čtyři tisíce řádových sester převezeno do soustředovacích středisek. V další etapě byly dva tisíce řeholnic z těchto středisek „převedeny“ do průmyslu. Provedené zásahy do struktur jednotlivých řádů měl limitovat počet řádových sester. Počátkem roku 1951 bylo naplánováno snížení počtu nemocnic a ústavů, ve kterých během roku 1950 dle SÚC pracovalo 9748 řeholnic. V létě 1952 byly internovány představené jednotlivých ženských řeholí a vše mělo v rámci tzv. akce B vyvrcholit zrušením všech ženských řádů a kongregací. Akce však byla předčasně odvolána a režim přistoupil na způsob postupného vytlačování řeholnic ze společnosti.³³

Akce P – Akce namířená proti řeckokatolické církvi v Československu. Původní plán na repatriaci řeckokatolické církve pod křídla pravoslavné církve byl urychlen vzhledem k návštěvě pravoslavného metropolity Nikolaje. Došlo k předčasnému svolání Soboru, na který se nadelegovali členové KSS a hlasováním došlo ke zrušení Užhorodské unie a členové komise oficiálně požádali pravoslavnou církev o návrat do pravoslaví. Došlo k internaci biskupů Gojdiče a Hopka a posléze i kněží a 26. května 1950 řeckokatolická církev v Československu přestala po právní stránce existovat.³⁴

Všechny tyto akce proběhly v Čechách téměř bez odporu, na Slovensku musely bezpečnostní jednotky zasahovat proti věřícím, kteří přišli „své“ řeholníky bránit. Akce K měla rovněž ekonomický rozměr, neboť konfiskace klášterních majetků představovala jeden z největších majetkových přesunů v období po druhé světové válce.³⁵ K provedení

---

³² Srov.: Ústav pro studium totalitních režimů [online]. [cit. 2018-05-05]., Dostupné také z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/skupina-vyzkumu/akce-k/>

³³ Srov.: BALÍK, Stanislav a Jiří HANUŠ. Katolická církev v Československu 1945-1989. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. ISBN 978-80-7325-311-0., s.178-192

³⁴ Srov.: Srov.: Ústav pro studium totalitních režimů [online]. [cit. 2018-05-05]., Dostupné také z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/skupina-vyzkumu/akce-p/>

³⁵ Srov.: BALÍK, Stanislav a Jiří HANUŠ. Katolická církev v Československu 1945-1989. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. ISBN 978-80-7325-130-7. ISSN katolická církev v československu1945–1989. s. 158-162

akce takových rozměrů neexistovala žádná právní norma, která by něco takového umožňovala.

2.3 Želivský klášter v období komunismu

Po provedení akce K udělali komunisté z kláštera internační tábor pro řeholníky. Byl jedním ze sedmi táborů v Čechách. Bylo v něm vězněno 464 řeholníků a diecézních kněží³⁶. Změny v chodu internačního tábora nastaly po smrti Stalina a následně potom i Gottwalda. Nejdříve bylo po internovaných kněžích a řeholnicích požadováno, aby si podali žádost o propuštění a podepsali prohlášení, že nebudou nosit řeholní oděv, přestanou praktikovat náboženské úkony a najdou si civilní zaměstnání. Většina internovaných to odmítla. Byli ochotní odejít pouze s potvrzením, že byli neoprávněně internováni a očekávali satisfakci za neoprávněnou internaci.³⁷

Internovaní mohli sloužit mše svaté v kapli k tomu určené. Do kostela vstup povolen neměli, ale podle dochovaných informací měli k dispozici mešní víno i hostie. Podmínkou slavení bylo, že celebrowané obřady nesměly narušovat řád³⁸. Jak lze očekávat, v klášteře byli nasazeni v řadách civilních zaměstnanců spolupracovníci StB, kteří předávali informace od internovaných kněží i řeholníků nejdříve StB. Některé dopisy či zprávy se tak k adresátům nedostaly vůbec. Jsou dochovány zprávy, že se mezi internovanými našli tři agenti, kteří s StB spolupracovali.³⁹

V roce 1956 byla v klášteře v Želivi zřízena pobočka psychiatrické léčebny v Havlíčkově Brodě. Provoz léčebny si vyžádal stavební úpravy, aby vyhovoval potřebám léčebny. A protože šlo o socialistický majetek, jeho technický stav se podle toho také vyznačoval.⁴⁰

Dne 13. srpna 1968 se v Želivi uskutečnila „Kající pout' Želiváků“. Tehdy se jí zúčastnilo 134 kněží v čele s biskupy Františkem Tomáškem, Karlem Otčenáškem a Ladislavem Hladem a P. Antonínem Šuránkem, který vedl křížovou cestu, mši sloužil

---

³⁶ Srov.: MAŠKOVÁ, Tereza. Akce VK a její průběh v želivském klášteře z pohledu Náboženské matice. Praha, 2017. Diplomová práce. UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA. Vedoucí práce Prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc. s. 90-94

³⁷ Srov.: CHAROUZ, Jindřich Zdeněk. ŠEST HRDINNÝCH LET INTENAČNÍ TÁBOR ŽELIV 1950-1957. Želiv., s. 8

³⁸ Tamtéž, s. 14

³⁹ Tamtéž, s. 16, 17

⁴⁰ Srov.: CHAROUZ, Jindřich Zdeněk. Oživené dědictví - Premonstrátský Želiv včera a dnes. Želiv: Opatství Želiv, 1995. s. 21

František Tomášek. Tehdejší účastníci pouti se rozcházeli s důvěrou, že se opět někdy sejdou. Až v roce 1999 se 23. června setkala jen hrstka původních účastníků.⁴¹

2.4 Bohumil Vít Tajovský

Bohumil Tajovský se narodil 3.3.1912 v Klanečné nedaleko Havlíčkova Brodu (tehdy ještě Německého Brodu). V letech 1923-1931 studoval na gymnáziu v Německém Brodě. Po studiu se na gymnáziu se přihlásil do teologického semináře v Hradci Králové. Ještě coby bohoslovec vstoupil do noviciátu k premonstrátům v Želivi a v roce 1937 byl vysvěcen na kněze. Hradecký biskup Mořic Pícha měl s bohoslovcem Bohumilem původně jiné úmysly, chtěl jej poslat na studia do Říma, ale ten již byl rozhodnut, a tak nakonec svolení ke vstupu k premonstrátům dostal. Přijal řádové jméno Vít při obláče, konané dne 14. 8. 1934.⁴²

Válečné období prožil převážně v Humpolci, v roce 1942 nastoupil jako profesor na gymnáziu, kde vyučoval náboženství a latinu. Jeho původní záměr studovat v cizině a získat doktorát z teologie byl zmařen válkou. Po válce se znovu pokusil přihlásit na studia v cizině, ale protože nebyl na gymnáziu jiný latinář, povolení nedostal. Proto se přihlásil ke studiu na Filozofickou fakultu UK, kde si chtěl udělat alespoň doktorát z filozofie. Jenže v roce 1948 byl komunisty po třech letech studií z fakulty vyhozen.⁴³

V poválečném období je již opat Vavroušek v pokročilém věku a nabízí svoji rezignaci. Dne 7. 1. 1948 proběhla volba nového opata a Bohumil Vít Tajovský zvolen 51. opatem kláštera v Želivi. Volba probíhala navzdory platným nařízením bez zástupce státní moci a řeholníci po volbě pouze oznámili výsledek volby. Nově zvolený opat musel být do tří měsíců od volby vysvěcen biskupem nebo generálním představeným. Opat Tajovský si zvolil biskupa Píchu a 2. 2. 1948 byl vysvěcen a přijal opatské insignie – mitru a berlu.⁴⁴ Heslo nového opata znělo: „Ante omnia Deus de inte proximus“, česky „Nejdříve Bůh a potom bližní.“⁴⁵

---

⁴¹ Srov.: CHAROUZ, Jindřich Zdeněk. Oživené dědictví - Premonstrátský Želiv včera a dnes. Želiv: Opatství Želiv, 1995., s 20-24

⁴² Srov.: TAJOVSKÝ, Bohumil Vít. Člověk musí hořeti. 2., opr. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. Rozhovory (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-362-3., s. 93,94

⁴³ Tamtéž, s. 173

⁴⁴ Srov.: TAJOVSKÝ, Bohumil Vít. Člověk musí hořeti. 2., opr. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. Rozhovory (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-362-3. s. 200 - 206

⁴⁵ Začátek z řehole sv. Augustina: „*Především, nejmilejší bratří, milujte Boha a po něm bližního, protože tato dvě přikázání jsou nám dána přede všemi jinými a vy je máte v klášteře zachovávat.*“

V únoru 1948 přebírají moc komunisté. Dochází k omezení náboženského tisku, náboženských organizací a osobních svobod. Komunisté velmi rychle přebírali veškeré církevní agendy na sebe anebo je rovnou rušili.⁴⁶

Ve vykonstruovaném procesu byl v roce 1950 opat Tajovský odsouzen na 20 let vězení. V roce 1960 byl propuštěn na amnestii, když se jej před propuštěním snažila StB získat pro spolupráci. Na ni nikdy opat Tajovský nepřistoupil. Celou dobu po svém propuštění žil v Havlíčkově Brodě a byl sledován tajnou bezpečností a spolupracovníky StB. Byl mimo jiné členem tajného poradního sboru kardinála Tomáška.⁴⁷

Po roce 1989 se vrací zpět do Želivi, se spolubratry obnovuje klášter a navazuje na tradici řádu. Jeho osoba je velmi důležitá pro formaci nových členů, pro předávání života ve společenství a správu kláštera. Večer 11. prosince 1999 večer Bohumil Vít Tajovský umírá v kruhu svých nejbližších.⁴⁸ Byl to výjimečný člověk.

---

⁴⁶ Srov.: TAJOVSKÝ, Bohumil Vít. Člověk musí hořeti. 2., opr. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. Rozhovory (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-362-3., s. 210-219

⁴⁷ Tamtéž, s. 337-407

⁴⁸ Rozhovor s Lídou Čechovou, 18. 3.2018, nahrávka v soukromém archivu autora

3. Obnova řádu a kláštera

3.1 Návrat pana opata Víta z vězení

Po návratu z komunistického kriminálu v roce 1960 se pan opat Tajovský snažil znovu budovat v utajení komunitu řeholních bratří, na kolik to jen šlo. Po roce 1968 se začal řád úspěšně rozvíjet v utajení, začali se přijímat noví členové. V té době pan opat Tajovský jezdí asi 3 roky do Želivi, kde měl jako duchovní správce o nedělích bohoslužby. Po dosažení věku 60 let byl opatu Tajovskému odebrán státní souhlas a od té doby opět nesměl vykonávat veřejně duchovenskou a řeholní činnost. Zákaz veřejné činnosti měl paradoxně pozitivní vliv na rozvoj řeholního společenství. *„Kdyby měli komunisti rozum a ustanovili ho duchovním správcem, tak by neměl tolik času na činnost řádu a měli by ho víc pod dohledem. Stal se z něj důchodce, neměl tedy vůbec žádné povinnosti. Mohl jezdit po světě, navštěvovat spolubratry a tím udržoval a rozvíjel řeholní život v utajení.*⁴⁹ V roce 1990 bylo 29 nových členů společenství, to bylo víc, než v době akce K. Z původní komunity to byli P. Rafael Vosmík z Humpolce, P. Vojtěch Morava z Mladých Bříšť, P. Klement David z Třebosic a opat B.V. Tajovský. Významným milníkem navracejícího se řádu do Želivi byly první slavné sliby tří mladých bratří, které se konaly v kostele Narození Panny Marie dne 9.3.1990.⁵⁰

3.2 Návrat premonstrátů do kláštera v Želivi

V roce 1991 se dne 3 srpna do Želivi nastěhovali znovu premonstráti.⁵¹ Někteří přišli z dočasného pobytu v benediktinském klášteře v Broumově, kde byl v té době noviciát pro želivské premonstráty díky tomu, že tamním duchovním správcem byl jeden z želivských premonstrátů, P. Norbert Josef Zeman⁵². V celém obrovském objektu broumovského kláštera byli čtyři novicové, kteří tam tehdy vystřídali komunitu původních řeholních sester.⁵³

---

⁴⁹ Rozhovor s P. Pavlem Hroznatou Adamcem, O.Praem., 27.12.2017, nahrávka v soukromém archivu autora

⁵⁰ Rozhovor s P. Pavlem Hroznatou Adamcem, O.Praem., 27.12.2017, nahrávka v soukromém archivu autora

⁵¹ MAŠKOVÁ, Tereza. Akce VK a její průběh v želivském klášteře z pohledu Náboženské matice. Praha, 2017. Diplomová práce. UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA. Vedoucí práce Prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc. Str. 120

⁵² Korektura P. Jindřicha Carouze, OPraem

⁵³ Rozhovor s Jakubem Janem Sarkandrem Medem, O.Praem., 25.03.2018, nahrávka v soukromém archivu autora

Psychiatrická léčebna jim uvolnila první patro konventu, ale řádoví bratři se vraceli do „holých zdí“. Situace připomínala první příchod řeholníků do Želivi v roce 1149. Léčebna dále provozovala zbytek areálu až do prosince 1992. Měli s premonstráty uzavřenou smlouvu na využívání jejich majetku po dobu dalších 10 let.⁵⁴ To byl standardní postup, týkal se všech státních objektů v dobách navrácení majetku. Některé státní instituce toho státem garantovaného práva využívaly bezzbytku.

Představitelé ústavu se i přes využívání velké části kláštera odmítal starat o kotelnu. Spor vyústil ve vypuštění vody z otopného systému tak, aby byla voda všude mimo 1. patro, kde bydleli řeholníci. Ti prožili svůj příchod do kláštera v chladu a museli si přitápět přímotopy. V té době byl převorem kláštera P. Norbert, který žil v té době v Broumově, měl tam rozdělanou práci a nebyl úplně přesvědčen o tom, že chce z Broumova odejít. Pan opat Tajovský se tedy rozhodl jmenovat novým převorem kláštera v Želivi P. Hroznatu Adamce. Nově jmenovaný převor se odstěhoval z kaplanského místa v Havlíčkově Brodě do kláštera, kde se ujal funkce. Stal se tak zároveň duchovním správcem v Želivi.⁵⁵

Po vleklých jednáních se nakonec nový převor rozhodl, že převezmou provoz kotelny, aby při jednání s léčebnou vůbec někam pokročili. Na podzim se setkal s tehdejšími řediteli léčebny, panem MUDr. Svatoněm, právníkem a ekonomem premonstrátů a sdělil jim, že budou kotelnu provozovat. Do druhého dne byla připravena smlouva o převodu kotelny pod želivské premonstráty a o zajišťování tepla pro léčebnu.⁵⁶

Paradoxem celé situace bylo, že se ukázalo velmi výhodné kotelnu od léčebny převzít. Provozem kotelny se zjistilo, že šetrnějším topením lze podstatně ušetřit, aniž by se snížil tepelný komfort. Topiči měli nařízeno, že mají denně nasypat do kotlů 60 koleček koksů, a to na podzim, v zimě, a i na jaře. A úspora byla znatelná. Z původních 2 000 tun koksů na 1 100 tun za rok. A protože ceny za vytápění a pronájem prostor byly garantovány státem, měli řeholníci prostředky na obnovu 1. patra konventu.⁵⁷

Velkým úskalím, které se začalo projevovat, byl vztah vracejících se řeholníků a želivských občanů. V léčebně byla zaměstnána podstatná část místního obyvatelstva, které začalo mít oprávněné obavy o práci. Část zaměstnanců, která byla zaměstnána přímo ve zdravotnictví přišla po odstěhování léčebny o práci. Další část zaměstnanců

---

⁵⁴ Zákon č. 428/2012 Sb.

⁵⁵ Rozhovor s P. Pavlem Hroznatou Adamcem, O.Praem., 27.12.2017, nahrávka v soukromém archivu autora

⁵⁶ Tamtéž

⁵⁷ Tamtéž

řeholníci převzali. Jednalo se o technický personál, například zaměstnance kuchyně, správa a provoz budov atd. Mnozí z nich byli důchodového věku a když odešli do důchodu, místo se znovu neobsazovalo. Ale i tak to znamenalo pro řeholníky značnou komplikaci, protože museli obstarávat pro zaměstnance práci a peníze na mzdy. Mnozí místní dodnes dávají vinu za ztrátu sociálních jistot premonstrátům.⁵⁸ Oproti tomu byla situace kláštera v Nové Říši mnohem jednodušší. V klášteře byly sklady NZ Vojenské nemocnice Zábřovice a byli tam zaměstnání pouze hlídači. Příchozí bratři tam měli tedy nesrovnatelně lepší pozici v začátcích než v klášteře v Želivi. Objevily se nové pracovní příležitosti a další možnosti spolupráce kláštera s veřejností.⁵⁹

3.3 Odstěhování léčebny ze Želivi a obnova kláštera

Od 1.1.1993 jsou všechny objekty kláštera po odstěhování léčebny plně v rukou premonstrátů⁶⁰. Léčebna si přizpůsobila budovy a jejich interiér pro vlastní potřeby a provoz. Tím bylo mnoho původních prostor a maleb znehodnoceno.⁶¹ Začalo se s nejnnutnějšími opravami, aby tam bylo alespoň sociální zařízení. Na druhou stranu, klášter byl na rozdíl od jiných klášterů obyvatelný. Například klášter Teplá by napůl ruina, o něco lépe na tom byl klášter v Nové Říši, nicméně i tam bylo nutné provést mnohem víc úprav než v klášteře v Želivi.⁶²

Závěrečná jednání o předání objektu kláštera probíhala ve stoje, protože léčebna si odvezla veškeré vybavení a zbyly jen holé zdi. Na druhou stranu lze dnes jen velmi obtížně zjistit, s jakým vybavením a v jakém stavu léčebna klášter přejímala od státu po ukončení činnosti internačního tábora.⁶³

V klášteře byl s novými členy společenství pouze pan opat Tajovský, který nejdříve do Želivi dojížděl z Havlíčkova Brodu. Byl to on, kdo tvořil spojovací můstek mezi původní komunitou a nově utvořeným společenstvím. V té době všechna společenství trpěla přerušenu kontinuitou řeholního života. Mnoho starších bratří a kněží, kteří vstoupili do společenství v utajení, žili různě na farách nebo samostatně a ve

---

⁵⁸ Rozhovor s P. Jindřichem Zdeňkem Charouzem, O.Praem., 21.12.2017, nahrávka v soukromém archivu autora

⁵⁹ Tamtéž

⁶⁰ Srov.: CHAROUZ, Jindřich Zdeněk. Oživené dědictví - Premonstrátský Želiv včera a dnes. Želiv: Opatství Želiv, 1995. str. 45

⁶¹ Srov.: JEŽKOVÁ, Alena. Tichá srdce: kláštery a jejich lidé. Praha: Práh, 2013. ISBN 978-80-7252-436-5. str. 202

⁶² Rozhovor s P. Jindřichem Zdeňkem Charouzem, O.Praem., 21.12.2017, nahrávka v soukromém archivu autora

⁶³ Rozhovor s P. Pavlem Hrozatou Adamcem, O.Praem., 27.12.2017, nahrávka v soukromém archivu autora

vyšším věku by bylo pro ně obtížné začít žít opět komunitní život. Sám pan opat Tajovský již byl ve vysokém věku a mezi novými bratry a ním byl skoro dvougenerační rozdíl. Přesto byl pan opat Tajovský vždy otevřen novým formám komunikace, pastorační a služby.⁶⁴

3.4 Opravy kláštera po odchodu léčebny

Využití kláštera pro léčebnu v sobě zahrnovalo mimo jiné také přestavbu interiérů pro její využití. A protože šlo o socialistický majetek, jeho stav tomu odpovídal. Naštěstí nešlo o opuštěný klášter, a tak unikl osudu tepelského kláštera, který byl v ruinách. V květnu 1991 léčebna premonstrátům uvolnila 1. patro konventu, a tak byla započata přestavba.⁶⁵

Pokoje pro řeholníky se upravovaly tak, že mezi dvěma místnostmi nechali jednu volnou pro vybudování sociálního zařízení. Jak již bylo zmíněno, počáteční základní vybavení bylo přivezeno z Gerasu. To zahrnovalo vybavení pro každého řeholníka, celkem tedy 10 skříní, postelí, stolů a židlí. Aby se mohl opat Vít nastěhovat zpět do kláštera, byla pro něj opravena místnost. Po jmenování P. Hroznaty Adamce převorem započaly intenzivnější změny. Vzhledem ke skutečnosti, že interiér byl budován a udržován tím, co se za socialismu vyrábělo, bylo nutné nahradit plechové zárubně za dřevěné, byla provedena výměna oken za dřevěné a mnoho dalších částí interiéru bylo nahrazeno, aby odpovídaly původnímu zařízení kláštera. Nábytek z období funkčního kláštera před Akcí K a ostatní vybavení se za ty roky nedalo kompletně dohledat. V roce 1950 bylo odvezeno mnoho knih na spálení. Pamětníci vypravují, že je vyhazovali z okna na přistavený nákladní automobil. Nábytek byl různě odvezen a také podle pamětníků byl naházen na hromadu na nádvoří a zapálen. Určitě je také třeba zmínit, že mnoho pěkných a cenných věcí se „rozutíkalo“ mezi příslušníky a také mezi místní obyvatelstvem. Nakonec se ale mezi střídajícími se příslušníky našel někdo, kdo nechal zavolat odborníky na historické předměty, a tak se podařilo mnoho cenných věcí zachránit. Proto se také podařilo část zabaveného majetku dohledat a ten byl postupně navrácen zpět do kláštera. Některé věci již byly nepoužitelné, použitelný majetek pocházel především z muzeí

---

⁶⁴ Rozhovor s P. Jindřichem Zdeňkem Charouzem, O.Praem., 21.12.2017, nahrávka v soukromém archivu autora

⁶⁵ Srov.: CHAROUZ, Jindřich Zdeněk. Oživené dědictví - Premonstrátský Želiv včera a dnes. Želiv: Opatství Želiv, 1995. str. 21

apod.⁶⁶

Hned první zimu 1991/1992 začali s přestavbou jedné chodby, tam kde bylo nejméně pokojů, které byly ze dvou stran. Rekonstrukce byla důkladná, dělalo se vše – voda, elektřina, odpady, podlahy, topení a vše, co bylo nutné udělat. I tak se ze začátku musel vzdát většího pohodlí, protože sprchy a další sociální zázemí bylo společné.⁶⁷

3.5 Klášterní ubytování

V průběhu rekonstrukce bylo potřeba zvážit, jaké další služby budou řeholníci veřejnosti poskytovat. V dnešní době je téměř přirozené, že řeholní společenství zajišťuje pro veřejnost služby jako jsou duchovní cvičení, duchovní obnovy, místo a klid k rozjímání, dále například dětské tábory, různé prohlídky a další služby. Pro tyto akce je nezbytně nutné vybudovat v areálu, nebo jeho blízkém okolí zázemí. V začátcích, kdy byl po duchovních hodnotách ve společnosti „hlad“, ubytování v bývalém opatství bylo mnohem skromnější, než je dnes. Mnohdy museli pro nedostatek volných kapacit dávat přistýlky.⁶⁸ Současný stav dává tušit, jakým směrem se nakonec rekonstrukce vydala. Dnes je v klášteře v bývalém opatství nabízeno poměrně luxusní ubytování hotelového typu. Pokoje jsou velmi vkusně vybaveny replikami historického nábytku a tomu odpovídá i cena za ubytování. Pro obyčejnou rodinu s více dětmi jde o nedostupné ubytování. A tak s přáním vedení kláštera, umístěného na webových stránkách „... *abychom Vám umožnili, alespoň trochu, pocítit bohatou historii tohoto kláštera založeného před 870 lety. Věříme, že spolu s touto atmosférou Vám nabídneme tiché a pohodlné místo pro odpočinek a útočiště před dnešní uspěchanou dobou.*“⁶⁹ lze tedy popřát alespoň těm, kteří si tuto službu mohou dovolit.

Součástí ubytovacího komplexu jsou i konferenční místnosti a potřebné zázemí pro konání konferencí. Pro konání konferencí, školení, firemních setkání i rodinných oslav jsou k dispozici učebny a sály s kapacitou až 300 lidí. Hotel k ubytování dále mimo jiné nabízí oslavy křtin, svateb, pobyt v klášterní zahradě, rodinné oslavy či prodej suvenýrů.⁷⁰

---

⁶⁶ Rozhovor s P. Pavlem Hroznatou Adamcem, O.Praem., 27.12.2017, nahrávka v soukromém archivu autora

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ Tamtéž

⁶⁹ Srov.: Oficiální webová prezentace želivského kláštera [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <https://www.zeliv.eu/hotel/>

⁷⁰ Tamtéž

3.6 Klášterní restaurace

V začátcích obnovy kláštera byla v bývalém opatství „vývařovna“. Vařilo se jedno teplé jídlo denně pro účastníky konaných akcí s ohledem na to, jestli se akce koná pro dospělé nebo pro děti. Dnešní restaurace nabízí velmi vkusně zařízené prostředí a bohatý výběr jak tradiční české, tak i moderní světové kuchyně včetně vlastního piva.⁷¹

3.8 Klášterní pivovar

Klášterní pivovar byl zřízen zřejmě již ve 14. století. Po husitských válkách, kdy byl Želiv vypleněn a následně svěřen husitskému rodu Trčků z Lípy výroba piva ustala. Když se během třicetileté války vrátilo panství zpět premonstrátům, obnovila se i pivovarnická tradice – a tentokrát vydržela až do ničujícího požáru opatství v roce 1907.⁷² Klášter se podařilo opravit, avšak k obnově činnosti pivovaru již nedošlo. První pokus o obnovu tradice vaření piva v klášteře nastal v roce 2003 kdy byl založen Klášterní pivovar Želiv. K dispozici však byla díky omezeným finančním prostředkům pouze již použitá varná technologie z bývalého minipivovaru v Jihlavě a velkou nevýhodou byla vlastnická struktura. Vzhledem k zastaralé technologii vyráběné pivo nepatřilo k vyhledávaným.

V roce 2010 vzniká nový Želivský klášterní pivovar. Byla provedena rekonstrukce zázemí pivovaru, při které byla nejen instalována moderní výrobní technologie, ale i provedeny stavební úpravy v rámci možností u památkově chráněného objektu. Novinkou je zážitkový pivovar, který nabízí nejen celou řadu druhů piv, jak klasických ležáků, tak i speciálů, ale i svrchně kvašená piva typu American Ale nebo Abby Ale, ale také zajímavé exkurze v provozu pivovaru nebo také víkendové zákaznické vaření piva.⁷³

3.8 Kostel Narození Panny Marie

Součástí areálu kláštera je krásný kostel Narození Panny Marie, který je

---

⁷¹ Srov.: Oficiální webová prezentace želivského kláštera [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <https://www.zeliv.eu/attraction/klasterni-restaurace/>

⁷² Srov.: RICHTER, Jan. V Želivě ožívá staletá tradice. Premonstráti na druhý pokus obnovují pivovar [online]. 29.06.2017 [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://ekonom.ihned.cz/c1-65784760-v-zelive-oziva-staleta-historie>

⁷³ Srov.: Oficiální stránky pivovary.info [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <http://www.pivovary.info/prehled/zeliv/zeliv.htm>

v současné podobě dílem Jana Blažeje Santiniho. Původní románský kostel⁷⁴ bývá datován před rok 1250. Jeho existenci dosvědčuje severní apsida postranní lodi a jižní obvodová zeď. Počátkem 14. století byl přestavěn do trojlodí v gotickém slohu se třemi chóry, v letech 1713-1720 byl přestavěn J. B. Santinim. Kostel v dnešní podobě je síňové trojlodí se širší prostřední lodí, velmi dlouhým presbytářem a dvěma věžemi v průčelí. Presbytář má 4 pole křížové klenby, loď se třemi páry gotických pilířů má valenou klenbu se štukovou nápodobou bohaté pozdně gotické klenby. Myšlenkou Santiniho je celý prostor scelit a připodobnit tento prostor k Boží jednotě.⁷⁵

V kostele se nacházejí dvojce varhany: jedny velké na varhanním kůru, druhé nad kněžištěm. Hlavní varhany jsou v kostele od roku 1719. V roce 1790 byly provedeny první úpravy a v roce 1942 postavil Jan Tuček nový stroj do původních skříní.

Chórové varhany byly umístěny nad prostorem kněžiště v roce 1734 a podle organologa Václava Uhlíře jsou tyto varhany cennější než hlavní varhany.

Kostel stejně jako všechny budovy kláštera potřeboval projít rekonstrukcí. Přípravy byly začaty v roce 2014 a od dubna do konce roku 2015 probíhala rekonstrukce. Vedením prací za želivské premonstráty byl opatem Šimkem pověřen tehdejší provizor Jakub Jan Sarkander Med. Příprava byla poměrně hektická, protože se podařilo sehnat peníze na opravu z evropských fondů a tyto prostředky bylo nutné rychle připravit projekt opravy kostela a mobiliáře.⁷⁶

Celá rekonstrukce byla rozdělena do čtyř etap a na každou etapu byla vypsána samostatná soutěž. Další podmínkou bylo, aby byly známy výsledky soutěží do dubna 2015 s tím, že veškeré práce musí být hotovy 28. listopadu 2015. Problematické to bylo i z toho důvodu, že při soutěžích dochází k odvoláním neúspěšných kandidátů a celý proces se tím prodlužuje. V tomto případě tomu nebylo jinak. Provizor kláštera byl nucen jednat s neúspěšnými kandidáty a podařilo se mu s nimi domluvit, aby rozklad stáhli, a tak mohla rekonstrukce začít.⁷⁷

Kostel byl po dobu rekonstrukce pro veřejnost uzavřen, protože šlo o dílo velkého rozsahu vzhledem k hodnotě stavby a restaurovaného mobiliáře. Během samotných oprav

---

⁷⁴ V některých dokumentech jsou zmínky o románské bazilice, např.: Farnost Želiv: Klášterní kostel Narození P. Marie [online]. [cit. 2018-04-06]. Dostupné z: <http://web.zeliv.eu/farnost/kostel/index.html>

⁷⁵ Srov.: CHAROUZ, Jindřich Zdeněk. Oživené dědictví - Premonstrátský Želiv včera a dnes. Želiv: Opatství Želiv, 1995. str. 23

⁷⁶ Rozhovor s Jakubem Janem Sarkandrem Medem, O.Praem., 25.03.2018, nahrávka v soukromém archivu autora

⁷⁷ Rozhovor s Jakubem Janem Sarkandrem Medem, O.Praem., 25.03.2018, nahrávka v soukromém archivu autora

se objevila řada komplikací. Nestává se, aby se rekonstrukce v takovém rozsahu obešla bez problémů. Například stavebníci až na lešení zjistili, že stavba má mnohé trhliny na různých místech a přímo při práci přišli na statické nedostatky. Naštěstí se podařilo veškeré práce skončit v termínu. Nedá se zabránit tomu, aby se při práci vynořily nepředpokládané potíže. Při restaurování varhan je až po jejich demontáži možné odhalit skutečné poškození a následně je možné stanovit postup oprav. Želivským premonstrátům udělalo velkou radost, že díky rekonstrukci našli ostatek svatého Norberta. „*Jde o zakladatele našeho řádu, takže je to pro nás velká cennost,*“ řekl s potěšením provisor P. Jakub Jan Sarkandr Med a zároveň doplnil, že objevili dalších pár zajímavostí⁷⁸. Celkově je velmi kladně hodnocena rekonstrukce kostela Národním památkovým ústavem, a to jak do provedených úprav, tak i výběrem firem a restaurátorů⁷⁹. Celková cena za všechny provedené práce přesáhla 33 000 000 korun.⁸⁰

3.9 Kostel svatého Petra a Pavla

Kostel svatého Petra a Pavla byl postaven v 1. polovině 12. století jako románský jednolodní kostel, velmi pravděpodobně do roku 1375.⁸¹ V 15. století prošel kostel přestavbou, na níž navázaly další stavební úpravy z první poloviny 18. století. Autorství přestavby není nikde písemně doloženo, ale z analýzy slohu se mnozí domnívají, že jde o dílo J. B. Santiniho. Předpokládáno je to mimo jiné i z toho důvodu, že Santini doložitelně v Želivi pracoval v období 1713-1720. Z charakteristiky stylu lze odvodit, že Santini mohl při práci na kostele Narození Panny Marie realizovat i přestavbu kostela sv. Petra a Pavla. Ukazuje se zejména na formu rozřátého štítu západního průčelí, jejíž rysy odpovídají jiné Santiniho stavbě, pojetí průčelí štítu zámecké jízdárny v Rychnově nad Kněžnou. Obdobné rysy štítového motivu nalezneme také na průčelí vlastního domu Jana Blažeje Santiniho v Nerudově ulici v Praze.⁸²

Kostel sloužil jako hřbitovní kostel a jsou na něm pohřbeni někteří opati a

---

⁷⁸ Pozn. autora: Jde pravděpodobně o velkou zajímavost, protože po přestěhování ostatků sv. Norberta na Strahov v roce 1626 si premonstráti na papeži Urbanovi VIII vymohli, že ostatky sv. Norberta zůstanou zachovány tak jak jsou, a nebude z nich odebírána žádná část.

⁷⁹ Srov.: Kompletní obnova klášterního kostela Narození Panny Marie v Želivi [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/opravujete-pamatku/inspirujte-se/11687-kompletni-obnova-klasterniho-kostela-narozeni-panny-marie-v-zelivi>

⁸⁰ Srov.: Srov.: Havlíčkovobrodský deník [online]. [cit. 2015-12-29]. Dostupné z: <https://havlickobrodsky.denik.cz/z-regionu/klasterni-kostel-nanebevzeti-se-zaskvel-v-cele-sve-krase-20151229.html>

⁸¹ Srov.: DOSTÁLOVÁ, Petra. Želivský klášter. 2012. Bakalářská práce (Bc.). Masarykova univerzita Filozofická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Helena Krmíčková, Dr., str. 14

⁸² Srov.: Putování za Santinim [online]. [cit. 2015-02-29]. Dostupné z: <http://www.santini.cz/cz/zelivi>

řeholníci. V novodobé historii nebyl kostel veřejnosti běžně přístupný. V období rekonstrukce kostela Narození Panny Marie však premonstráti kostel náhradou za zavřený klášterní kostel otevřeli.⁸³

3.10 Konvent kláštera

Z dochovaných informací vyplývá, že stavba konventu probíhala v několika fázích a někdy za poměrně složitých podmínek. Například 16. 6. 1712 vypukl v kuchyni požár, který zachvátil celý konvent a zasáhl i střechu kostela. V něm strhl klenby, spálil oltáře i lavice, roztavil proslavené varhany a způsobil klášteru velké škody. Při požáru tehdy zahynuli také dva klášterní poddaní.⁸⁴ Současná podoba konventu čtvercového půdorysu pochází z konce 17. století od G. A. de Maggiho.

Za provozu léčebny nebyly považovány ambity konventu za nic významného, byla to pouze součást dolního chodbového komplexu. Po předání kláštera premonstrátům došlo k velkým změnám. Klenby směrem k rajske zahradě byly zaskleny a chodby byly opraveny.

Vzhledem k nedávne pohnuté minulosti kláštera byla v ambitech želivského premonstrátského kláštera byla 13. srpna 2011 arcibiskupem Dominikem Dukou slavnostně odhalena pamětní stěna s ručně napsanými jmény 464 řeholníků a diecézních kněží, kteří zde byli za komunistického režimu vězněni v internačním táboře. Jména všech internovaných kněží a řeholníků v abecedním pořadí hustě pokryla několik metrů vysokou zeď, před níž je umístěn mohutný kříž. Součástí pamětního místa je v ambitu instalovaná výstava fotografií a dokumentů, nachází se zde i pamětní deska připomínající opata Víta Tajovského.⁸⁵

Součástí objektu konventu je zimní refektář. Za období fungování léčebny tak byly vybudovány terapeutické místnosti, kde se dralo peří a probíhaly tam terapie různých druhů. V původních renesančních prostorách byly zřízeny technické místnosti, prádelna, dílny, lakovna a další. Za opata Bronislava Ignáce Kramára byly tyto místnosti rekonstruovány a dnes jsou v zimním refektáři slouženy mše svaté. Zimní refektář je součástí muzeálního konceptu, který je v přízemí při prohlídkách kláštera přístupný

---

⁸³ Tamtéž

⁸⁴ Srov.: ZAHRADNÍK, Pavel. Santini v Želivi. Průzkumy památek. Praha; Národní památkový ústav, 1995, II, 22. ISSN 1212-1487. str. 7

⁸⁵ Srov.: Pamětní místa, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/zeliv-pamatnik-internovany-m-knezim-a-reholnikum/>

veřejnosti.⁸⁶

Knihovni sál byl rekonstruován a řádu bylo vráceno mnoho knih, rukopisů a jiných archiválií. V současné době probíhá inventarizace a zařazování tisků do knihovny. Knihovni sál není veřejnosti přístupný, protože je součástí klauzury.⁸⁷

3.11 Rajský dvůr

Rajský dvůr (nebo také Rajská zahrada) je čtvercové nebo pravoúhlé atrium uprostřed klášterních nebo kapitulních budov, lemované křížovou chodbou a obvykle upravené jako zahrada. Někdy se pro něj užívá i označení. Od raného středověku je jádrem kláštera, kde se odehrává část zasvěceného života, oddělená od hospodářského provozu a okolního světa. Není přístupný veřejnosti a zejména osobám opačného pohlaví (klausura). Tvoří navenek uzavřený prostor s krytým ochozem, který spojuje různé prostory kláštera (kapitulní síň, refektář, dormitář atd.) Obvykle zde byla také studna a plochu pokrýval trávnik, případně s květinami a stromy. Bývají uspořádány kolem dvora, na nějž se označení postupně přeneslo. Rajský dvůr je jádrem klášterního komplexu, k němuž přiléhají ostatní důležité prostory. Označení „claustrum“ se pak přeneslo na celý klášter. Uspořádání budov okolo čtvercového dvora s arkádami převzaly dále univerzity a školy, později i paláce a veřejné budovy. Restaurování zahrady proběhla současně s opravami ambitů.

3.12 Zahrada konventu a opatská zahrada

Nedílnou součástí objektů byly zahrady. Ty plnily funkci zásobování zeleninou a ovocem a pak je zde tzv. opatská zahrada, která měla spíš meditační ráz. Za doby fungování léčebny byla zahrada konventu využívána k sportovním aktivitám léčebny a opatská zahrada více méně organizovaně pustla. Péče, která byla zahradám věnována byla velmi povrchní.⁸⁸

Při plánu revitalizace zahrad byl stanoven plán, který vycházel z jejich podoby v 18. století a pozdějších modifikací z 20. a 30. let minulého století. Celému projektu

---

⁸⁶ Rozhovor s Jakubem Janem Sarkandrem Medem, O.Praem., 25.03.2018, nahrávka v soukromém archivu autora

⁸⁷ Tamtéž

⁸⁸ Rozhovor s Jakubem Janem Sarkandrem Medem, O.Praem., 25.03.2018, nahrávka v soukromém archivu autora

předcházel dendrologický průzkum a byl vytvořen koncept pokácení poškozených a nevhodných dřevin. Součástí konceptu byl také návrh na zbourání pozdějších přístaveb z doby provozování léčebny. Součástí návrhu je také klášterní rybník.⁸⁹

Podle revitalizačního plánu klášterních zahrad byla věnována pozornost přírodním prvkům, užitkovosti a přírodně šetrným postupům při zakládání. Náklady na celkovou revitalizaci byly odhadnuty na 14 000 000 Kč.

---

⁸⁹ Srov.: VAVŘÍN, Mikoláš. Revitalizace klášterních zahrad [online]. 2016, 24 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://docplayer.cz/17029298-Revitalizace-klasternich-zahrad.html>

4. Pastorační činnost řádu po roce 1989

4.1 Struktura premonstrátského řádu

Konstitutivním orgánem řádu je kapitula kanonie. Je to sbor všech bratří kláštera se slavnými sliby. Společně se schází alespoň jednou za rok a projednává otázky týkající se života a chodu celé kanonie. Předsedou kapituly je opat. Je nejvyšším představeným a ordinářem kanonie. Opatovi je svěřena pastýřská péče, správa a řízení kanonie. Je volen kapitulou kanonie na určitou dobu anebo na doživotí. Opatovým zástupcem je převor. Toho si vybere a jmenuje opat kláštera. Je-li to zapotřebí, může opat jmenovat i podpřevora. Hospodářskou správu kláštera a finanční řízení svěřuje opat provizorovi. Spolu s ním se stará o hmotné záležitosti a potřeby kanonie. Převor a provizor z titulu své funkce a další bratři (buď volení kapitulou anebo jmenovaní opatem) tvoří opatskou radu. Je to orgán, pomocí kterého opat řídí kanonii. Nejde-li o záležitosti vyhrazené celé kapitule, projednává je s opatem právě opatská rada. V některých případech je nutný její souhlas.⁹⁰

Formace spolubratrů je záležitostí novicmistra a magistra kleriků. Novicmistrovi je svěřena bezprostřední práce na formaci a odpovědnost za ni. Novicmistr (magistr noviců) je opatem pověřený kněz, který uvádí nově příchozí do duchovního a řeholního života. Po složení prvních slibů pokračují pod vedením magistra kleriků. Spolu s novici a kleriky žijí v klášteře ostatní bratři se slavnými sliby. Každý má jemu určené poslání a práci, kterou koná ve prospěch celého společenství.⁹¹

4.2 Poslání premonstrátského řádu

Premonstrátský řád nemá specifický úkol, jak tomu bývá u jiných řádů (např. charitativní, vzdělávací apod.). Jsou společenstvím kanovníků, apoštolsky činných, u nichž je na prvním místě eucharistická úcta, úcta k Panně Marii (podle ustálené spirituální tradice *Domina Nostra Praemonstratensis*) a společný apoštolát.⁹²

V různých obdobích vyvstávaly v církvi různé priority apoštolátu a řád premonstrátů jim vycházel vstříc. Z tohoto důvodu není snadné vyjádřit v plnosti řádovou

---

⁹⁰ Srov.: www.premonstrati.org [online]. Praha [cit. 2018-04-06]. Dostupné z: <http://www.premonstrati.org/?s=struktura>

⁹¹ Tamtéž

⁹² Srov.: Klášter Milevsko [online]. Milevsko [cit. 2018-04-06]. Dostupné z: <http://www.klastermilevsko.cz/premonstratska-spiritualita>

spiritualitu. Stále se zamýšlejí nad původní myšlenkou řádu, řádovými tradicemi a propojují je se současnými potřebami v pastoraci.

4.3 Začátky pastorace v Želivi a okolí

Po roce 1989 došlo k dohodě s biskupstvím, že budou kněží řádu přesunuti blíž ke klášteru, aby se řeholníci mohli společně setkávat. Biskupství tomu bylo nakloněno, ne vždy tomu tak ale bylo i ze strany kněží. V tomto případě se jednalo se spíš o starší kněze, kteří žili po celou dobu komunistického režimu svůj život na farách a taková změna pro ně znamenala velký zásah do života. Naopak mladší kněží byli k těmto podmínkám vstřícní. Bohoslovci, kteří studovali na pražské teologické fakultě byli zpočátku ubytováni v Arcibiskupském kněžském semináři a později ve Strahovském klášteře, bohoslovci studující v Olomouci v Arcibiskupském kněžském semináři v Olomouci. V začátcích nebyl nikdo, kdo by se mohl ujmout funkce novicmistra a tak se této funkce ujal sám opat Tajovský. Na jednu stranu to od něj bylo obdivuhodné, na druhou stranu zde byl rozdíl 2-3 generací. Tím, že byl pan opat Tajovský nakloněn novým způsobům a metodám pastorace, nepůsobil na mladé kandidáty nikterak staromódně. *„Bylo z něj cítit nadšení pro řeholní život, pro Boha a pro lidi. To na něm bylo vidět.“*⁹³

V začátcích působili premonstráti z Želivi v havlíčkobrodském a humpoleckém vikariátu. Byli přijímáni novicové, kteří následně studovali v kněžských seminářích. Po revoluci v roce 1989 bylo hodně zájemců o noviciát z řad tajných studentů teologie, kteří museli pak museli studium absolvovat řádně. V Olomouci bylo možné po absolvování zkoušek ve studiu pokračovat, v Praze bylo nutné studovat od začátku.

4.4 Současnost

V současné době působí v České republice želivští premonstráti ve čtyřech diecézích – hradecké, českobudějovické, litoměřické a brněnské. Věnují se pastoraci, někteří vyučují. V klášteře se konají duchovní obnovy a exercicie, koncerty duchovní hudby, plesy, přednášky se známými osobnostmi, ochutnávky piva a mnoho dalších akcí.⁹⁴

---

⁹³ Rozhovor s P. Jindřichem Zdeňkem Charouzem, O.Praem., 21.12.2017, nahrávka v soukromém archivu autora

⁹⁴ Srov.: Klášter Želiv [online]. Želiv [cit. 2018-04-06]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.zeliv.eu/duchovni-seminare-exercicie-klastere-2018/>

Ve farnostech jednotliví kněží pracují s dětmi, pořádají dětské tábory, výlety, tematické akce a mnoho z nich vyučuje na školách, často nejen náboženství. Několikrát v roce pořádají zájezdy na poutní místa nejen v české republice, ale i do zahraničí. Známé jsou jejich poutní zájezdy do Říma nebo do Izraele, kde vedle průvodcovské služby poskytují i duchovní doprovod. P. ICLic. Mgr. Marian Pavel Sokol, OPraem. působí jako soudce Diecézního církevního soudu v Hradci Králové. V mužské věznici v Kuřimi poskytují pastorační službu odsouzeným. P. SCLic. Tomáš Rastislav Höger, OPraem se v minulosti podílel na pořadech rádia Proglas⁹⁵ a programů v Českém rozhlase⁹⁶, vedl besedy a duchovní obnovy v Želivi. Současný opat Jaroslav Jáchym Šimek je častým hostem Českého rozhlasu v desítkách diskusí. Ing. Miloslav Fiala, OPraem. byl prezidentem České katolické charity, redaktorem náboženských pořadů Československého (později Českého) rozhlasu, tiskovým mluvčím ČBK a dále mimo jiné i spirituálem zasvěcených panen pražské arcidiecéze. PhDr. Jindřich Zdeněk Charouz, Th.D. vyučuje na katedře historie na Masarykově univerzitě v Brně a věnuje se publikační činnosti.

I přes to, že jsem zde jmenoval jen některé z želivských premonstrátů, bylo by nevděčné nezmínit se i ostatních kněží, kteří dnes a denně vykonávají své povinnosti na poli pastorační ve svých farnostech.

4.5 Třetí řád

Podle tradice vznikl sekulární řád z myšlenky sv. Norberta, který doporučil mladému šlechtici Theobaldovi z Champagne, který se chtěl stát premonstrátem, aby se oženil a dál pečoval o rodinný majetek, z kterého pomáhal chudým. Norbert vybral Theobaldovi manželku, předal mu škapulíř a jistá pravidla - řeholi. Historicky se malý škapulíř objevuje až po sto letech, a tak tuto tradici můžeme jen doporučit dalšímu hlubšímu zkoumání.

Sekulární institut prošel od dob vzniku několika změnami, ta poslední významná byla v roce 1947, kdy papež Pius XII vydal apoštolskou konstituci „*Provida Mater Ecclesia*“, která právně a oficiálně ustanovuje nový způsob zasvěceného života. Jeho rysem je evangelijní svědectví uprostřed světských povolání. Po II. vatikánském koncilu,

---

⁹⁵ Srov.: Rádio Proglas [online]. [cit. 2018-06-13]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: https://www.proglas.cz/program/audioarchiv/?fulltext=Tom%C3%A1%C5%A1+Rastislav+H%C3%B6ger%2C+O.Praem&cycle=&date_from=&date_to=

⁹⁶ Srov.: Rádio Proglas [online]. [cit. 2018-06-13]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <http://hledani.rozhlas.cz/?query=Tom%C3%A1%C5%A1+Rastislav+H%C3%B6ger>

jehož formulace týkající se zasvěceného života mají vliv i na sekulární instituty⁹⁷. V roce 1970 se v Římě koná I. mezinárodní kongres sekulárních institutů, na jehož základě vznikne Světová konference sekulárních institutů. Další důležité období pro život SI nastalo v roce 1983, vydáním nového Kodexu kanonického práva, ve kterém je jim věnovaná celá kapitola a která znamená systematické právní normy pro tuto formu života.⁹⁸

V Želivi obnovil terciářskou tradici Vít Tajovský po svém zvolení opatem v roce 1948. V dobách totality přijímal nové členy a společenství sekulárního řádu se scházelo v soukromých bytech⁹⁹. Po roce 1989 byla obnovena činnost třetího řádu v plném rozsahu a byl vydáván oběžník Želivské echo. Dne 3.8.2008 se konalo první národní setkání českých terciářů v Želivi.¹⁰⁰ Duchovním vedením terciářů byl pověřen P. Miloslav Fiala, OPraem. Terciáři se účastní veškerých oficiálních akcí želivské kanonie a pořádají vlastní akce, jako jsou poutě, zájezdy, setkání, obnovy a další.

5. Závěr

Na závěr bych chtěl vyjádřit velký obdiv a úctu všem želivským premonstrátům, kteří s plným nasazením vykonávají svoji pastorační službu, pomáhají lidem v jejich běžném životě a starají se o jim svěřené farnosti.

Celý prostor kláštera za 29 let od vrácení premonstrátům prošel velkými změnami. Zrestaurována byla kompletně budova konventu, interiér opatství a kostel, probíhá obnova klášterních zahrad, v provozu je nový klášterní pivovar a pastorační činnost je na vzestupu. Klášter a jeho obyvatelé prožili v minulosti nejen období růstu a prosperity, ale i období úpadku a perzekucí. Nyní se nachází v období opětovného rozvoje kláštera a lze premonstrátům jen popřát, aby měli vždy příležitost naplňovat s Boží pomocí heslo řádu: „Připraveni ke každému dobrému dílu“.

---

⁹⁷ Srov.: ŠOBÁŇOVÁ, Magdalena. Premonstrátská spiritualita v sekulárním institutu jako nová forma křesťanského povolání zasvěceného života laiků: Od třetího řádu premonstrátů k sekulárnímu institutu – návrh řešení. Olomouc, 2012. Bakalářská práce. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA. Vedoucí práce Prof. Pavel Ambros, Th.D

⁹⁸ Srov.: CIC, Kán.710-730

⁹⁹ Rozhovor s Jakubem Janem Sarkandrem Medem, O.Praem., 25.03.2018, nahrávka v soukromém archivu autora

¹⁰⁰ Srov.: starší verze stránek premonstrátů: Historie terciářů [online]. [cit. 2018-04-06]. Dostupné z: <http://web.zeliv.eu/historie--2/index.html>

Seznam použité literatury:

- BALÍK, Stanislav a Jiří HANUŠ. Katolická církev v Československu 1945-1989. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. ISBN 978-80-7325-311-0
- CVRČEK, Jiří. Augustin Machalka. Č. Bud., 2014. bakalářská práce (Bc.).
- FRANZEN, August, Roland FRÖHLICH a Bedřich SMÉKAL. Malé dějiny církve. 3., dopl. a rozš. vyd. Přeložil Marta RYNEŠOVÁ. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Studium (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7195-082-3.
- JEŽKOVÁ, Alena. Tichá srdce: kláštery a jejich lidé. Praha: Práh, 2013. ISBN 978-80-7252-436-5
- JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDEJOVICÍCH. Pedagogická fakulta
- DOLEŽAL, Miloš. Jako bychom dnes zemřít měli: drama života, kněžství a mučednické smrti číhošťského faráře P. Josefa Toufara. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, c2012. ISBN 9788074150661
- DOSTÁLOVÁ, Petra. Želivský klášter. 2012. Bakalářská práce (Bc.). Masarykova univerzita Filozofická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Helena Krmíčková, Dr.
- CHAROUZ, Jindřich Zdeněk. Oživené dědictví - Premonstrátský Želiv včera a dnes. Želiv: Opatství Želiv, 1995.
- CHAROUZ, Jindřich Zdeněk. ŠEST HRDINNÝCH LET INTENAČNÍ TÁBOR ŽELIV 1950-1957. Želiv
- KADLEC, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-004-4.
- Kodex kanonického práva: Úřední znění textu a překlad do češtiny: Latinsko-české vyd. s věc. rejstř. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-082-6.
- MAŠKOVÁ, Tereza. Akce VK a její průběh v želivském klášteře z pohledu Náboženské matice. Praha, 2017. Diplomová práce. UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA. Vedoucí práce Prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.
- PINEROVÁ, Klára. Vývoj vězeňských subkultur v Československu v letech 1948-1960. 2006. Diplomová práce. Filozofická fakulta UK Praha. Vedoucí práce Prof. PhDr. Jiří Štaif, CSc.
- TAJOVSKÝ, Bohumil Vít. Člověk musí hořeti. 2., opr. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. Rozhovory (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-362-3.

VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. Encyklopedie českých klášterů. Praha: Libri, 1997. ISBN 80-85983-17-6.

VODIČKOVÁ, Stanislava. Uzavírám vás do svého srdce: životopis Josefa kardinála Berana. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2009. ISBN isbn978-80-87211-16-8

ZEMANOVÁ, Hana. Počátky premonstrátů v Čechách. Praha, 2013. Magisterská. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Petr Kubín, PhD

Seznam použitých zkratk

CIC	Kodex kanonického práva
KSČ	Komunistická strana Československa
KSS	Komunistická strana Slovenska
NF	Národní fronta
SNB	Sbor národní bezpečnosti
StB	Státní bezpečnost
SÚC	Státní úřad pro věci církevní
ÚSD AV ČR	Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky
ÚSTR	Ústav pro studium totalitních režimů
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa

Narativní zdroje:

R. D. JINDŘICH ZDÍK ZDENĚK CHAROUZ, PhDr., Th.D., nahrávka byla pořízena na faře ve Vladislavi dne 21.12.2017

R. D. HROZNATA PAVEL ADAMEC, Mgr., nahrávka byla pořízena na faře v Humpolci dne 27.12.2017

R. D. JAKUB JAN SARKANDR MED, Mgr, nahrávka pořízena na faře ve Svatém Kříži dne 25. 3.2018

Paní LUDMILA ČECHOVÁ, manželka pana Čecha, který byl opatu Vítu Tajovskému nejbližším přítelem, nahrávka byla pořízena v Domě s pečovatelskou službou ve Štokách dne 18. 3.2018

Internetové zdroje:

Ústav pro studium totalitních režimů	https://www.ustrcr.cz
Premonstrátská spiritualita	http://premonstrati.org
Klášter Želiv	https://www.zeliv.eu
Stránky o pivovarech	http://www.pivovary.info
Putování za Santinim	http://www.santini.cz
Havlíčkobrodský deník	https://havlickobrodsky.denik.cz
Průzkumy památek	http://www.pruzkumypamatek.cz
Databáze pramenů UPOL	http://prameny.historie.upol.cz/
Rádio Proglas	https://www.proglas.cz/
Český rozhlas	http://www.rozhlas.cz
Totalita.cz	http://www.totalita.cz/
Archiv bezpečnostních složek ČR	https://www.abscr.cz/